

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'IN RODOS SEFERİ RUZNAMESİ

M. Akif Erdoğan*

Özet

Kanuni Süleyman'ın Rodos seferi günlüğü (ruznâme) Viyana'da Milli Kütüphane'de yazma eserler kısmında no.327'de saklanıyor. Bu günlük hem Osmanlı askeri tarihi hem de Batı Anadolu tarihi üzerine değerli bir kaynaktır ve şimdiye değin bu konu üzerine çalışan Türkiye'deki tarihçilerce değerlendirilmemiştir. Günlüğün yazarı bilinmiyor. Osmanlı ordusunun İstanbul'dan Rodos adasına gidiş dönüşünü bu günlükten günü gününe izlemek mümkündür. Bu konuyla ilgili yeni bilgiler bu ruznâmede bulunabilir.

Anahtar Kelimeler: *Rodos adası, Kanuni Süleyman, Şövalyeler, Osmanlılar, Ruznâme*

Abstract

The Diary of the Ottoman army on the campaign of Rhodes island by Suleiman the Magnificent

Ottoman army's diary on the campaign of Rhodes Island by Suleiman the Magnificent in 1522 was registered in an Ottoman manuscript written in Ottoman Turkish kept at the Österreichische Nationalbibliothek in Wien. This unpublished diary is important for either the history of Western Anatolia or Ottoman military history. Its author is unknown. It is possible to follow Ottoman army's activities daily. In addition, the diary present new information on the campaign, as Prof. Franz Babinger stressed. So far, in Turkey, Ottoman historians did not benefit from the diary while writing the history of the campaign. Here I published first in Latin script the diary.

Key words: *Rhodes island, Suleiman the Magnificent, Hospitallers, Ottomans, army diary*

Kanuni Sultan Süleyman'ın 1522'de Rodos adasını fethi üzerine ordu günlüğünün (*ruznâme*) bir sureti Avusturya'da Viyana Milli Kütüphanesi'nde (Österreichische Nationalbibliothek) yazma eserler kısmında saklanıyor. Bu ordu günlüğünde Osmanlı ordusunun İstanbul'dan Rodos adasına gidiş ve dönüşünde konakladığı yerleri ve yaptığı işleri günü gününe bulmak mümkündür. Bu elyazması notların yazarı bilinmiyor. Hem Batı Anadolu tarihi hem de Osmanlı askeri tarihi açısından değerli olan bu notların önemini Osmanlı tarihçisi Franz Babinger, yıllar önce

*Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyesi. aerdogru@edebiyat.ege.edu.tr

eserinde belirtmiş ve bunların yayımlanmasını önermişti.¹ Türkiye'de bu sefer üzerine araştırma yapan İ. Hakkı Uzunçarşılı,² Tayyip Gökbilgin³ ve H. Gazi Yurdaydın⁴ gibi Osmanlı tarihçileri bu elyazması Osmanlıca notlardan ne yazık ki yararlanamadılar. Ünlü nişancı Feridun bey, Rodos seferine ilişkin bilgileri kısa olarak eserine almıştır.⁵

Vezir Mustafa paşa, 6 Haziran 1522'de donanmasıyla İstanbul'dan adaya gönderildi. Padişah da 17 Haziran 1522'de Üsküdar'a geçti. 30 Ocak 1523'de İstanbul'a geri döndü. Ruzname yedi buçuk aylık bir süreci kapsar. Padişah, Üsküdar-Kütahya-Denizli-Muğla-Marmaris-Rodos yoluyla adaya ulaştı. Dönüşte ise Marmoros-Muğla-Alaşehir-Akhisar-Bursa-Üsküdar yolunu kullanarak Saray'a geri döndü. Ordunun bu güzargahta karşılaştığı sorunlar günlüğe yazıldı. Ünlü tarihçi J. v. Hammer-Purgstall yazma notların kenarlarına kısa notlar yazmış ve tarih hesaplamaları yapmıştır.

Padişah, Kütahya'da Ayas paşa ve Anadolu Beylerbeyi Kasım paşa ile buluştu. Vezir Ahmed paşa'yı başkomutan (*mukaddimü'l-cüyüş*) atandı. Komutanların hepsi Marmaris iskelesinden adaya geçmiş ve kale kuşatılmıştır. Sağ kolda veziriazam Mehmed paşa, sol kolda vezirler, mukabilinde yeniçeri ağası Balı ağa, kuzeyde Rumeli beylerbeyi Ayas paşa, karşısında Anadolu beylerbeyi Kasım paşa yer almıştır. 8 Ramazan 928'den 8 Muharrem 929'a kadar kale toplarla döğülmüştür. Sonunda aman verilmiştir. Adalıların çoğu müslüman olmuş, hutbe Kanuni Süleyman adına okunmuştur. Rodos kalesi, adanın şehirleri ve binaları padişahın olmuştur. Müslüman olmayanlar (*ehl-i zimmet*) üzerine *harac* vergisi konulmuş ve sonra padişah İstanbul'a geri dönmüştür. Bursa kadısı Abdülkadir'e hitaben yazılan tarihsiz fetihnâmede ise başka ayrıntıları bulmak mümkündür. Kanuni Süleyman veziri Mustafa paşayı önceden gönderdiğini, kendisinin de Üsküdar'dan iki gün bir menzilde kalmadan adaya ulaştığını belirtir. Vezir Ahmed paşanın da hemen adaya geldiğini, kuşatmaya uygun yerlerin Mustafa paşa, Ayas paşa Kasım paşa, Balı ağa tarafından belirlenerek kuşatıldığını söyler. Hisarın doğu tarafı Pir Mehmed paşa, Anadolu ve Rumeli sipahleri, yeniçeriler ve Mısır çerkezleri ve gönüllü askeri tarafından kuşatılmıştır. Top ve tüfenklerle hisar dövüldükten sonra Baş-şövalyenin (*Miğal Mastori*) atlı askerleri (*sipahi*) ve askerleri (*filar*) şefaath istemişler; aman ve reca üzerine affedilmişlerdir.

¹ Franz Babinger, 1982, 86, 'J. V. Hammer tarafından yapılan istinsahlar ve daha sonra bu yoldaki çalışmalar sonucunda Süleyman'ın ruznameleri adıyla tanınmış olan resmi kayıtlar bu hükümdarın seferlerini incelemek için bir ana kaynak oluşturmaktadırlar. Bunlar sekiz tanedir ve Süleyman'ın sekiz seferinde izlediği yolları günü gününe ve konak konak tasvir ederler. Kısalkıklarına rağmen bu kayıtların tarihi büyük değeri vardır ve bilimsel bir biçimde toplanıp yayınlanmaya değer'.

² İ. H. Uzunçarşılı, 1983, 313-316

³ Tayyip Gökbilgin, 1992, 21-26.

⁴ H. Gazi Yurdaydın, 1961, 35-44.

⁵ Feridun bey, 1. Cilt, 1274, 529-540.

Ruznamenin sonunda Bursa kadısına ve Tatar hanı Mehmed Giray hana hitaben yazılmış iki fetihnâme eklidir. Ayrıca, İran'dan Şah İsmail'in güvenilir eski adamlarından Taceddin Hasan halife'nin Kanuni Süleyman'a getirdiği farsça bir tebrikname (tehniyetname) ve ona verilen 3 Aralık 1523 (24 Muharrem 930) tarihli farsça cevap da eklenmiştir. Kanuni Süleyman, Tatar hanı Mehmed Giray'a ruznamenin yazımından sonra yazılan Rodos fetihnamesinde, fethi ana hatlarıyla anlatır.

İstanbul kütüphanelerinde saklanan yazma ve baskı eserlerde, Matrakçı Nasuh,⁶ Bostan,⁷ Solakzâde,⁸ Celalzâde Mustafa⁹ ve Karaçelebizâde¹⁰ gibi devrin tarihçilerinin eserlerinde, Rodos seferine ilişkin kıymetli bilgiler vardır. Bunlar arasında ufak tefek bilgi, tarih ve tanımlama farklılıkları bulunuyor. Münşi Feridun bey, fethitte görev almış bütün komutanları yazar ve fethin sonunda yapılanları anlatır. Adada ezan okunmuş, kaleye kızılı sarılı sancaklar dikilmiş, kutlama davulları (beşaret nevbeti) çalınmış, şanlikler yapılmış, Sen Covan kilisesinde Cuma namazı kılınmış, Cem Sultan'ın orta yaşlı oğlu bulunup öldürülmüş, kızları İstanbul'a sürülmüştür.¹¹ Viyana Milli Kütüphanesi'nde saklanan başka bir yazma eserde fethin ayrıntılı gerekçesi anlatılıyor.¹²

METİN (Viyana Milli Kütüphanesin'den)

(v.57b)Padişâh-ı cihân-penâh devlet ile mahrusa-yı İstanbul'dan azm-ı feth-i kal'a-yı Rodos edüb gerü medfne-i mezbureye gelince menâzil ve rûz be-rûz zuhur ve be-rûz eden hadisâtıdır ki ketb olundu el-vâki' fi 21 şehr-i Recebi'l-Mürecceb sene 928 ve sa'âdetle kendüler buyurmazdan evvel şehr-i mezbûrun dokuzuncu günü deryadan donanma-yı hümâyunla Mustafa paşa revâne olundu

1-yevmü'l-ısneyn¹³ fi 21 minh yevm-i mezkurda Padişâh hazretleri sa'adette rûy-ı deryadan ubür edüb Üsküdar yakasına teşrif buyurdu

2-yevmü's-selâse¹⁴ fi 22 minh oturak

3-yevmü'l-erba¹⁵ fi 23 minh Maldepe konağına¹⁶ (v. 58a)

4-yevmü'l-hamis¹⁷ fi 24 minh Tekürçayırı konağına¹⁸ Kızılbaş'dan bir dil¹⁹

geldi

⁶ Bkz. Yurdaydın, 1961, Bibliyografya.

⁷ Bkz. Yurdaydın, 1961, Bibliyografya.

⁸ Tarih, İstanbul 1297.

⁹ Bkz. Yurdaydın, 1961, Bibliyografya

¹⁰ Bkz. Yurdaydın, 1961, Bibliyografya

¹¹ Feridun bey, 1. Cilt, 1274, 530-540.

¹² Bu yazmanın kimi sayfaları mürekkep lekeleriyle doludur ve tahrip olmuştur. Bu eserdeki bilgiler başka bir yazımızda sunulacaktır.

¹³ Pazartesi

¹⁴ Salı

¹⁵ Çarşamba

¹⁶ Askerlerin her türlü gereksinimlerinin karşılandığı askeri müessesese, menzil.

¹⁷ Perşembe

¹⁸ Gebze'de

5-yevmü'l-Cum'a fi 25 minh Hereke konağına iki konak bir oldu Kızılbaş'dan Emir nâm bir casus geldi

6-yevmü's-sebt²⁰ fi 26 minh Çınarlu konağına²¹

7-yevmü'l-ahad²² fi 27 minh İznikmid'de Sitare köprüsü²³ kurbünde konuldu

8-yevmü'l-ısneyn fi 28 minh Kazıklı-derbendi'nin²⁴ bertü başında konuldu

9-yevmü's-selâse fi 29 minh derbend-i mezbur ağzında Dikilü²⁵ demekle maruf mevzi'a konuldu yevm-i mesfurda Rumeli'nden ulaklar²⁶ gelüb Engürüs²⁷ banlarından²⁸ Erdel nâm bân²⁹ Eflak üzerine azm etdiği ecilden ol diyârlarda fetret ve dalğalık olduğu haberin verdi

10-yevmü'l-erba' fi selh-i Receb İznik kurbünde Panbukçu konağına

11-yevmü'l-hamis fi gurre-i şehri-i Şa'ban sene 928 Yenişehir konağına

12-yevmü'l-Cum'a fi 2 minh Akbıyık konağına

13-yevmü's-sebt fi 3 minh Ermeni-bazarı kurbünde Zencirli-kuyu'ya bu menzilde iki konak bir oldu

14-yevmü'l-ahad fi 4 minh Ermeni-derbendi geçilüb İnönü kurbünde konuldu yine iki konak bir kılındı

15-yevmü'l-ısneyn fi 5 minh Kızılkaya konağı ılıcasına

16-yevmü's- selâse fi 6 minh Kütahiye sahrasına (v.58b) yevm-i mezbûra Anadolu beylerbeyisi Kasım paşa ve yeniçeriler ağası Balı ağa padişaha karşı gelüb ve azab ağası Ali bek dahi külliye azabla³⁰ istakbal edüb hayli şenlikler oldu ve rûz-ı mezkur ibtidaen Temmuz vâki' olmuşidi

17-yevmü'l-erba' fi 7 Kütahiye'den oturak divan³¹ olub Anadolu beylerbeyisi cümle beyler ile pişkeş çekdiler ve Rumeli beylerbeyisi dahi mülakı oldu

18-yevmü'l-hamis fi 8 minh oturak Rumeli beylerbeyisi beyler ile el öpdüler

19-yevmü'l-Cum'a fi 9 minh Altuntaş sahrasında Pınarbaşı konağına ki ziyade ba'id konakdır

20-yevmü's-sebt fi 10 minh Agcaözü karyesine bugün Mustafa Marmoros işkelesinden ubûr eylemiş

21-yevmü'l-ahad fi 11 minh Sincanlı sahrası konağına

¹⁹ askeri casus

²⁰ Cumartesi

²¹ Gebze ile İznik arasında

²² Pazar

²³ şimdiki İznik

²⁴ Derbendağzı denilen konak. Bazı metinlerde Kızaklı.

²⁵ Dikilütaş olması gerekir. Taş kelimesi unutulmuş.

²⁶ Haberci, postacı.

²⁷ Macaristan

²⁸ Banlık denilen bir toprağı yöneten yüksek rütbeli Hırvatlara verilen ünvan.

²⁹ Sırp-Hırvat dilinde bey.

³⁰ Donanma hizmetinde görevlendirilmiş askerler, azap.

³¹ Padişahın başkanlığındaki devlet işlerinin görüşüldüğü en yüksek kurul.

22-yevmü'l-isneyn fi 12 Sandıklı sahrası konağına Rodos cânibinden Mustafa paşa hazretlerinden bir çavuş gelüb kal'ayı rızaları ile vermek ihtimali yoktur deyü nakl eyledi

23-yevmü'l-hamis fi 15 minh Honaz kasabası kurbünde Ilıpınar konağına su muzayakası olmağın üç konak bir oldu ve menzil-i mezbur gayet havası vahîm yerdir

24-yevmü'l-Cum'a fi 16 minh oturak

25-yevmü's-sebt fi 17 Lazıkıyye kurbünde Ak-karbansaray³² konağına (v.59a)

26-yevmü'l-ahad fi 18 minh Donca konağına ziyade sahil yerdir

27-yevmü'l-isneyn fi 19 minh Çoban ılıcası konağına Engürüs kal'alarından Hersek sancakbeyi Ahmed paşa karındaşı Mahmud bey bir kal'a feth ettiği haber geldi

28-yevmü's- selâse fi 20 minh Kırksöğüd çayırı konağı iki konak bir oldu

29-yevmü'l-erba' fi 21 minh oturak akrebi çok yerdir

30-yevmü'l-Cum'a fi 22 minh nehr-i Bozdoğan³³ konağına iki konak bir oldu bu gün eşirrâdan Kara Kadı nâm bir şahıs salb eylediler sabıkâ Konya kadısı imiş

31-yevmü's-sebt fi 23 minh oturak mukaddemâ Herke³⁴ nam kal'a fethine gemiler ile bir miktar yeniçeri gönderilmiş idi lağım ile feth eylemişler haliya haberi geldi

32-yevmü's-sebt³⁵ fi 24 minh Dalama konağına bu gün Ahmed paşa bir miktar asker ile ilerü gitmek emr olundu

33-yevmü'l-ahad fi 25 minh Şahin-deresi konağına

34-yevmü'l-isneyn fi 26 minh kasaba-yı Çine sahrasına³⁶ konuldu makeddemâ Ferhad paşayı Şehsüvar oğlu Ali bey kasdına askerle göndermişler idi müşarünileyh dahi varub bir hile ile kendüyi ve üç nefer oğullarını tutub katl eylediği haberi geldi ve başları dahi geldi

35-yevmü's-sebt fi 27 Bozüyük³⁷ konağına (v.59b) gayet uzak menzildir fevkalhadd zik³⁸ ve sa'b ve şuvâr yerler olmağın askere iskeleye varınca icazet verildi ve hem Gökbel³⁹ nam bir derbend aşıldı

36-yevmü'l-erba' fi 28 minh Muğla kurbünde Karabağ sahrası konağına

³² Lazkıye'nin (Denizli) doğu tarafında bir geçit yeri (derbent) ve çiftlik. Sultan Alemşah'ın annesinin vakfına bağlıydı (*Anadolu Defteri I, 132*).

³³ Yurdaydın yanlışlıkla Bozdağı demektedir. 1968, 41.

³⁴ Harki adası

³⁵ Müstensih yanlışlıkla Sebt günü yazmış.

³⁶ Çine'nin etrafı. 1530'larda Çine bir kaza merkezi ve kasaba. Dört mahallesi var. 24 hanelik, hafta pazarı kuruluyor. Çeltik nehirleri var. Konargöçer cemaatlerle birlikte toplam 293 hanelik bir yer (166 nolu defter, 497).

³⁷ Menteşe sancağında köylerden ve konargöçer cemaatlerle meskun bir bölge adı. 1530'da Kanuni'nin hassı ve bir kadılık merkezi. (*Anadolu Defteri I, 524-25*).

³⁸ dar

³⁹ Çine'de Gökbel korusu. Gökbel köyünde peçindeki Çağatay Hamza zaviyesinin tarlaları vardı (Menteşe defteri, 494, 498).

37-yevmü'l-hamis fi 29 minh oturak Ahmed paşadan adem gelüb **iskele ziyade kesretidir geçilmek ihtimali yokdur** deyü bildikde Padişah sa'adete tahammül etmeyüb geçüb iskele canibine müteveccih oldu

38-fi şehri fi gurre-i Ramazani'l-Mubarek sene 928

39-yevmü'l-Cum'a gurre-i minh Gökova konağına bugün Kargasekmez nam bir sa'b dağ aşıldı gayet de sa'b yerdir

40-yevmü's-sebt fi 2 minh iskele-yi Marmoros konağına bu gün kapu halkı ve yeniçeri geçmege ikdam eylediler ve Rumeli askeri ve Anadolu askeri geçmişlerdi

41-yevmü'l-ahad fi 3 minh oturak cümle beglik davar vesâir asker davarları gerüsüne gönderildi

42-yevmü'l-ısneyn fi 4 minh Rodos ceziresine **fi 28 Temmuz bugün devletle deryadan ubûr edüb cezire-yi mezbûreye geldiği** ne denlü donanma ve sair gemiler varsa cümlesinden peyapey toplar ve darbzenler atılıb kemal mertebede şenlikler eylediler bugünden sonra cenge mübaşeret olundu (v.60a) ve Her yakadan ikdâm-ı tâm ve ihtimâm-ı tamam olunmasına hudâvendigar-ı ali-tebâr cânibinden çavuşlar ile tenbih ve te'kid buyruldu

43-yevmü's- selâse fi 5 minh cenk-i azim olub küffâr-ı hâksâr bir mertebede topları atdı ki hesaba gelmez Anadolu kolunda olan metersi harab edüb birkaç nefer topçu helak eyledi

44-yevmü'l-erba' fi 6 minh divân oldu bugün yine kefere guluvv eyleyüb müslümanları taziyk eyledi cem'-i metersleri zir ü zeber eyledi heman dağlar kesilüb toprak sürmege ibtidâ eylediler

45-yevmü'l-hamis fi 7 minh Padişah hazretleri tebdil-i mekân edüb küffâr bir mertebe ikdam eyledi ki havaî topdan gayrı bir pare topun atmakda fûru-mande oldular

46-yevmü'l-Cum'a fi 8 minh ibtida-yı Ağustos kefere havaî topdan müteazzi oldukları ecilden nakus⁴⁰ çalmağla tenbih edüb yer altına kaçmağa ibtidâ eylediler

47-yevmü's-sebt fi 9 minh yaprakdan çardak⁴¹ yaptılar Padişah seyr etmek için

48-yevmü'l-ahad fi 10 minh cenk-i azim oldu ve alay topları ve anların emsali bir top çeküb meterslere⁴² iletildiler (v.60b)

49-yevmü'l-ısneyn fi 11 minh

50-yevmü's- selâse fi 12 minh bugün donanma gemilerinden Kurdoğlu'na birkaç pare gemi verdiler ki yürüyüş günü ol dahi denizden yürüye

51-yevmü'l-erba' fi 13 minh Anadolu kolunda hendekler kazılırken birkaç varol top otı bulundu

52-yevmü'l-hamis fi 14 minh

53-yevmü'l-Cum'a fi 15 minh Mısır'dan donanma gelür deyü şayi' oldu

54-yevmü's-sebt fi 16 minh divân olub Mısır cânibinde Hayır begin⁴³ 24 pare mükemmel donanması gelüb kal'a önüne uğradıklarında kefere kal'adan gemileri top ve

⁴⁰ Kilise çanı. Kuşatma süresince genel alarm için Osmanlılar mehter müziğini kullanırken, Şövalyeler kilise çanını kullanmışlardı. (Brockman, 1969, 54).

⁴¹ Yapraklı dallardan yapılan gölgelik.

⁴² siper, metris.

darbzene⁴⁴ tutub nice defa atıcak bunlar hakka tevekkül edüb cem'i atub cenk ederek gelüb berü canibden donanma gemilerine mülaki oldular asla zarar ve ziyan olmadı

55-yevmü'l-ahad fi 17 minh bugün divan olub feth hususunda müşavere olundu ve kal'anın Çanlıkule demekle maruf kulesi Ayas paşa kolunda bugün 'zir ü zeber oldu küffâr be-gayet bî-huzur olmuş paşa-yı mezbur topçulara birer ra'na çatma kaftan⁴⁵ in'am eyledi

56-yevmü'l-ısneyn fi 18 minh divan olub Hayır begin pişkeşi çekilüb (v.61a) bazı Çerâkise⁴⁶ el öpdü Mustafa paşa kolunda iki casusu tutulub kethudası divana getürdi ki birisi mukaddema bizüm askerden kaçub varmış imiş mela'inin havaî topdan ahvali ziyade digergundur deyü haber geldi

57-yevmü's-selâse fi 19 minh padişah hazretleri süvar olub Santarluoğlu bağçesin seyrân eyledi kal'ada olan keferge gece ile sebhün etmek kasd eyledikleri ma'lum olmağın cebe⁴⁷ üleşdirdiler

58-yevmü'l-erba' fi 20 minh mukaddemâ kazmağa başladıkları hendeki koyup dahi ilerüden bir gece içinde tekrar hendeki ibtida eylediler ve Mısır'dan gelen askere Piri paşa gedüğü kubünde yer ta'yin olunub tabl verildi

59-yevmü'l-hamis fi 21 minh bugün Kara Mahmud nam reis İllik⁴⁸ nam kal'a fethine isal eylediler

60-yevmü'l-Cum'a fi 22 minh bu gündün Piri paşa topların kurub muhârebeye meşğul oldu

61-yevmü's-sebt fi 23 minh Elbasan alaybeyisi şehîd oldu

62-yevmü'l-ahad fi 24 minh

63-yevmü'l-ısneyn fi 25 minh sürdükleri toprak bugün hendek kenarına varub içine seng ü çüp pürtab etmege ibtida olundu Anadolu kolunda olan hendek yakılıb hayli sipahi basub helak eyledi

64-yevmü's-selâse fi 26 minh (v.61b) cenk-i azim olub Anadolu kolunda üç yüz mikdarı keferge Piri paşanın topların basub dil almak kasdına kal'adan taşra çıkub top hendekine müteveccih oldukları gibi bu cânibden dahi hücum olunub mela'in karar edemeyüb yine kal'aya firar etdiklerinde iki baş kesilüb bir dil alındı

65-yevmü'l-erba' fi 27 minh bugün yine kal'adan kâfir çıkub amma bir lahza karar etmeyüb gerüsüne firâr eylediler

66-yevmü'l-hamis fi 28 minh bugün keferge topçularından bir şahıs gelüb itaat eyledi

67-yevmü'l-Cum'a fi 29 minh bugün yine Anadolu kolunda bir mikdar kâfir çıkub mukabele oldukda üç nefer diri tutulub bizden iki kişi mecrub oldu

⁴³ Feridun bey'de bu beyin adı Hayra bey'dir.

⁴⁴ Bir tür top.

⁴⁵ Düz zemin üzerine kadife tekniğiyle kabartma motifler oluşturularak dokunan bir tür pamuklu kumaşdan yapılmış kaftan.

⁴⁶ Mısırlı askerler

⁴⁷ zırh ve diğer savaş araç gereçleri

⁴⁸ Tilos adası (Brockman, 1969, 131). Yurdaydın, İllaki olarak okumuştur (1961, 43).

Fİ ŞEHR-İ ŞEVVALİ'L-MÜKERREM SENE 927

68-yevmü's-sebt fi gurre-i minh ale's-seher kânûn-ı Osmanî üzere vüzerâ ve ekâbir ve umerâ el öpüp bade't-ta'am eglenmeyüp kal'a cânibine teveccüh eylediler Rumeli kolunda bir mikdar kafir çıkub cür'et edemeyüb yine içertüye firar eylediler

69-yevmü'l-ahad fi 2 minh cenk-i azim oldu

70-yevmü'l-ısneyn fi 3 minh sanatında maharetle (v.62a) ma'ruf Topçubaşı oğlu Muhammed nam topçu şehid oldular

71-yevmü's-selâse fi 4 minh sa'bıka kal'a topçuları kat'an cezirede bir adem yürütmeyelüm deyü da'va-yı mürd ederler imiş haliyâ begleri Miğali Mastori getürdüb katı kal'a kürbüne değil cezire dairesine adam uğratmasanız gerek idi dedükde biz Türkün⁴⁹ yer altından geleceğin bilmezdik demişler içerüden bir kimesne kaçub haber verdi

72-yevmü'l-erba' fi 5 minh cenk oldu

73-yevmü'l-hamis fi 6 minh bugün cümle ordu halkı hendeke taş ve ağaç taşıyub doldurmağa emr olundu ve Piri paşayla Kasım paşanın topları atıldı

74-yevmü'l-Cum'a fi 7 minh Piri paşa topların atmağa başladı zira bugüne gelince bunlar bir topu islah eyleyüb atınca kefere otuz mikdarı top havale edüb zir ü zeber ederdi

75-yevmü's-sebt fi 8 minh ale's-seher hendek bi't-temam malâmal olub dolmasıçün cezirede mevcut olan bende ve azade ala ve edna kal'a cânibine müteveccih oldular (v.62b)

76-yevmü'l-ahad fi 9 minh hisar muhâsara olunandan berü kefere ve fecere cem'i Bazar günlerinde kal'ayı bayraklarıyla tezyin edüb kendüler dahi bi'l-külliyeye mest ü onar olub bir mertebede cenk ederlerdi ki kabil-i tahrir değil bugün dahi ziyade kâtâl-ı sedid oldu

77-yevmü'l-ısneyn fi 10 minh divan olub kal'a tedbirin etdier ve Ahmed paşa Zindankule'yi döğmege ibtida etdi ve bir mikdar yerin viran eyledi

78-yevmü's-selâse fi 11 minh Kara Mahmud nam reis ki bir mikdar asker ile mukaddema İllik nam kal'a fethine gönderilmişlerdi ibtida yürüyüşde pişrev olduğu ecilden şakalozuyla⁵⁰ urulub şehid oldu deyü haber geldi ahir kale dahi feth oldu

79-yevmü'l-erba' fi 12 minh Ahmed paşa kolunda hendek memlu olmağa karib olub Hudâvendigâr vüzerâ ve umerânın ahvaline muttali olmak içün kapucılar kethudası Yakub begi gönderdiler

80-yevmü'l-hamis fi 13 minh Mustafa paşa kolunda bir lagıma od verilüb bir kulle zir ü zeber oldu ve cümle ne denlü toplar var ise bir yerden atıldı küffâr yürüyüş ederler zann edüb top ve tüfenk birle tamam cenk oldu ve hisar üzerinde küffârın bir sancağı ve birkaç meçi alındı (v.63a)

⁴⁹ Kanuni Sultan Süleyman ve Osmanlı ordusu

⁵⁰ Çakaloz veya çakanor. Küçük savaş gemilerinde kullanılan bir tür küçük top. Çap ve ağırlıkça şakyadan biraz daha küçüktü.

81-yevmü'l-Cum'a fi 14 minh İncürlü⁵¹ nam kal'a ahalisi itaat edüb miftâhların getürdiler ve lağım kazılırken küffâr rast gelüb bî-hadd nef⁵² saçdı amma kimesneye zarar olmadı

82-yevmü's-sebt fi 15 minh divan olunub yirmibeş kadı azl olundu vilâyet-i Anadolu'dan

83-yevmü'l-ahad fi 16 minh bir mikdar casus tutulub ahvâl-i küffârdan istifsar olundukda sabıkâ od verien lağım havaya pirân oldukda cem-i hisar dairesinde olan lağımlara od verilüb yürüyüş ederler zan edüb İçkal'a'ya revân olub mehl-i zaman gecmedin def'i yerlü yerine gelüb cenge şüru eylediler deyü haber verdi

84-yevmü'l-isneyn fi 17 minh küffâr-ı haksâr toprak ardında duran müslümanları helak etmek kasdına havaî top⁵³ ihtira eyledi

85-yevmü's-selâse fi 18 minh hali

86-yevmü'l-erba' fi 19 minh bugün Mustafa paşa hazretleri kolunda olan iki aded lağıma od verilüb ve cem'i toplar bir yerden atılıb yürüyüş kasd etdiklerinde bazı kimesneler varub kal'aya dahil olub ve hisar-ı beççeye nice adem girüb ardı aşılmamak ile hayli kimesne şehid oldu sairleri berü canibe gelüb mülaki oldular zikr olunan (v.63b) lağımların seng ü çöpü ayyuka çıkub tedricle hendeke inüb temaşalar eyledi ve küffâr-ı haksâr mancınık⁵⁴ te'lif eyleyüb hayli adem helak eyledi

87-yevmü'l-hamis fi 20 minh Padişah hazretleri sa'adete süvar olub Eski Rodos'u seyran eyledi Ahmed paşa kolunda sürülen dağı iki şakk etdirüb mabeynde toplar vaz' edüb kal'ayı dibinden yakmağa başladı bu kazıyye olurken topçubaşının ayağı mecruh olub ol darbın ertesi fevt oldu bölük halkı vesair ehl-i huref⁵⁵ cümleten Ahmed paşa kolunda hendeke muavenet için varmak emr olundu

88-yevmü'l-Cum'a fi 21 minh toprak başından bazı müslümanlar kefere ve fecereye abes yere azab cekeceğünize virsenüz biz hod almayınca gitmeziz dedüklerinde abes yere siz zahmet çekersiz bu kal'ayı siz almazsınız deyü cevâb verürlermiş

89-yevmü's-sebt fi 22 minh gece ve gündüz beraber olduğu gündür ehl-i İslâm kal'anın top ve tüfenk ile fethi düşvar belki muhal idüğün fehm etmegün Mustafa paşa kolundan kırk elli gaziler hendeke girüb hisar-ı beççeye dibinden kazmalar ve külünkler ile yakmağa ibtida etdiler ve Ahmed paşa kolundan dahi kezâlik yakmağa mübaşeret eylediler

90-yevmü'l-ahad fi 23 minh (v.64a) divan olub kal'anın fethi babında meşveret olundu

91-yevmü'l-isneyn fi 24 minh Kasım paşanın iki lağımın bulub kâfir ibtâl eyledi

⁵¹ Nysiras adası.

⁵² Sönmemiş kireç, petrol, sülfürden yapılan ve suyla ateşlenen bir çeşit sıvı ateş akıntısı. Eskiçağ'da Grek ateşi. (Brockman, 1969, 45).

⁵³ Havan topu.

⁵⁴ Mencenik, mencilik, mehanike. Ağır taş yada okları fırlatmak amacıyla yapılmış savaş aracı.

⁵⁵ Ordular, Ordu esnafı.

92-yevmü's-selase fi 25 minh gece ile müslümanlar hendekte girmesin deyü küffâr çıra tomruklarına enva' ilaclar eyleyüb od verüb müslümanlar üzerine pürtâb oldular

93-yevmü'l-erba' fi 26 minh bugün Ahmed paşa kolundan iki aded lağıma ateş verilüb yürüyüş etmek kasd eylediklerinde etrâfdan muavenet olmamağla gerü fethi müyesser olmadı ve zıkr olunan lağımların taş ve toprağı havaya pirân olub aşığa avdet etdikde bizden yüz elli mikdarı adem helak eyledi ki yürüyüş kasdına toprak ardında otururlardı

94-yevmü'l-hamis fi 27 minh bugün kal'a içinden bir tutsak okla bir mektub atub küffârın ahvali digergundur kat'an mecalleri yokdur ve Hayır begün gemileriyle gelen Pir Ali nam bahrî şahıs **taşrada her ne kazıyye olursa küffâra tenbih eder** deyü yazmış bugünden Ahmed paşa bi-nefsihi teftiş etmeğe başladı

95-yevmü'l-Cum'a fi 28 minh bugün Piri paşa kolunda bir nice Çerkes ittifakla gedükden içerü kal'aya girüb küffârın dört beş aded sancakların ve segirdim mahallinde beş altı yürükseriler ile mihlanmış (v.64b) bir tahtasın ki yürüyüşde müslümanların ayaklarına batsun için te'lif eylemişler ve bir kaç kurdelerin alub yine sağ ve salim çıktılar mahaza içyüzde hendek var mıdır görelim deyü girmişler hendek ve hisar yokdur deyü şayi oldu

96-yevmü's-sebt fi 29 minh Ahmed paşa hazretlerine Ayas paşayla Balı ağaya birer kaftan in'am olundu

97-yevmü'l-ahad fi **selh-i Şevval sene 928** divan olub erkân-ı devlet ve ayan-ı saltanat cümle cem olub yürüyüş tedarükin eylediler

98-Fİ ŞEHR-İ ZİLKA'DE

99-yevmü'l-isneyn gurre-i minh bugün Mustafa paşa kolunda bir lağımı kâfirler kazıb bulmak adedinde iken bizim lağımcılar duyub paşaya haber eylediklerinde heman od verin deyü emr edüb ol hinde vak'an od verilüb hayli kâfir helak oldu ve hayli gözcü yeniçeri dahi şehid oldu

100-yevmü'l-selase fi 2 minh Ahmed paşa kolunda birkaç lağıma ateş verilüb yürüyüş etmek kasd etmişlerdi lakin lağımlar ayken işlemeyüb yine yarınki gün ki yevmü'l-erba'dır te'hir olundu ve salat-ı zuhrdan ta nisfü'l-leyle varınca cem'i ordularda münâdiler yarın (v. 65a) ale's-seher her tarafdan yürüyüş din **taşıyla toprağı padişahın sair zükur ve inası malları menâlleri ile yağma olsun gâzilerindir** deyü nidâ eylediler

101-yevmü'l-erba' fi 3 minh bugün kibel-i salâtü's-subh her cânibden kal'aya yürüyüş olub üç dört saat mikdarı azim cenk ü cidâl olub ahirü'l-emr küffâr-ı hâksâr müslimîn üzerine nice zaman ateşin kumbaralar atub ihrak edüb her taraftan top ve tüfenk ve çub u senk üşürüb tarafeynden muhkem cenk oldu asâkir-i nusret-me'asir hiç vechile dahil olmak derece-i imkanda olmadığın fehm eyleyüb halas bulan ve mecali olan berü cânibe teveccüh eyledi hayli kimesne şehid oldu

102-yevmü'l-hamis fi 4 minh nüzul sürmek için Anadolu'ya kullar gönderildi

103-yevmü'l-Cum'a fi 5 minh divan olub Rumeli beylerbeyisi Ayas paşa mağsub olub mahbus oldu yürüyüş günü sonra yürüdüğüçün

104-yevmü's-sebt fi 6 minh bugün divan olub Ayas paşa halâs oldu ve beglerbegiligi mukarrer oldu

105-yevmü'l-ahad fi 7 minh Ayas paşa cem'i Rumeli askeri ile Piri paşa gedüğine varmak emr olundu Piri paşanın ayakları (v. 65b) zahmet edüb marfz olduğı için

106-yevmü'l-isneyn fi 8 minh bugün kal'adan Moralı bir topçu kâfir çıkub gelüb itaat eyledi ve İslâm'a geldi sabikâ olan yürüyüşde bir begleri cehenneme mülaki olub bir begleri dahi mecruhdur ve üçyüz mikdarı kefere ol gün toprağa düşüb topçu ve tüfenkçibaşısı dahi mecruhlardır deyü haber verdi mecruha hilat verilüb **istimalet** olundu ve hufyeten cerehordan ve yayadan birkaç şahsı öteyakaya geçürdükleri için onbeş gemicileri serenlere salb olundu

107-yevmü'l-selase fi 9 minh devletlu padişahın bir oğlu vücuda geldiği haberi gelüb şenlikler olub nevbet-i şahî çalındı

108-yevmü'l-erba' fi ibtida-yı Teşrin-i evvel Kızılbaş tarafından adem gelüb iki baş getürdiler

109-yevmü'l-hamis fi 11 minh bugün İçkal'a ki Frenkhisarı demekle ma'rufdur toplar kurulub dögülmege ibtida olundu

110-yevmü'l-Cum'a fi 12 minh sa'adette süvar olub Eski Rodos canibin seyran eylediler ve ziyade kış alameti olmağın gemiler aher limana gitmek tedarikin eylediler

111- yevmü's-sebt fi 13 minh bugünden hisar-ı peçeyi dibinden külünk ve kazmalar ile kazmağa başladılar

112-yevmü'l-ahad fi 14 minh semenderin dögölmekden feragat olunub (v.66a) topların çekdirib hisar karşusuna getürdiler

113-yevmü'l-isneyn fi 15 minh Hudâvendigâr sa'adette seyre süvar olub Ayas paşa gedüğine gelüb Piri paşa yine geldi

114-yevmü'l-selase fi 16 minh bugün vakt-i asırda Ahmed paşa kolundan hisar-ı peçeye gemi palamarları⁵⁶ bağlayub toprak başından ikibin mikdarı ehl-i İslâm zor eyleyüb gülbank ve tekbir ile hayli yerleri zir ü zeber eylediler badehu kat'an tahammül etmeyüb asıl divar dibin kazmağa şüru' etdiler ve hisar-ı peçeye bayrak dikülüb hisara muttasıl kulelerden birini darb ü harb ile alub zabt eylediler

115-yevmü'l-erba' fi 17 minh bugün geceli gündüzlü cenk olub Ayas paşa kolunda nisfü'l-leylde od verilüb bir mikdar yerin harab eyledi

116-yevmü'l-hamis fi 18 minh Mustafa paşa kolunda olan hisar-ı peçeye yürüyüş etdiler

117-yevmü'l-Cum'a fi 19 minh bugün Tahtalu nam kal'a keferesinden iki nefer casus kafir tutuldu Firengistan'dan kal'aya bir kayık geldiği ve an karib küffârın donanması gelür deyü haber verdi

118-yevmü's-sebt fi 20 minh divan olub diyar-ı Mağrib kapudanı ile Mağrib'den gelen elçi el öpüb pişkeş çekdi ve hendeke top atmağa (v.66b) hâil olan kullelerden bir kulleye küffâr iç yüzden birkaç top kurub yakub bugün hendeke girüb çıkanlardan elli altmış nefer adam şehid eyledi amma ehl-i İslâm asla ve kat'an küffârın top ve tüfenkine iltifat etmeyüb can ü dilden divarı kazub yakmağa meşğul oldular

⁵⁶ zincir veya halat

119-yevmü'l-ahad fi 21 minh Piri paşa تنها kapuya gelüb padişah ile bazı kazıyye müşavere eyledi ve tekrar Mustafa paşa kolunda olan hisar-ı peçeye yürüyüş olub bir mikdar yerin alub zabt eylediler ve yeniçeri ağası Balı ağa mecruh oldu ve Piri paşa hisar içinde kâfir yürütmek için garârdan⁵⁷ gedik mukabelesinde bir kule yapdırub birkaç top dahi çıkarttı

120-yevmü'l-isneyn fi 22 minh Hudâvandigâr devletle süvar olub Eski Rodosluk canibin seyr eyledi ve kal'a-yı mezbure hakla beraber olub ibtidadan tekrar ma'mur olmak emr olundu

121-yevmü'l-selâse fi 23 minh bugün yine Piri paşa تنها divana⁵⁸ gelüb ağalar tebdil olunub ve Eski Rodos bugünden bina olunmağa ibtida olunub defterdâr Abdüsselam ve Menteşe beyi iskender bey ve Karasi beyi Okçu Sinan sancakları halkıyla binalar üzere mu'temed konub Ferhad paşadan ademler gelüb Kızılbaş'dan bir bey dil getürdiler ve kal'a hususîçün (v.67a) Anadolu'dan yüz re's bargir⁵⁹ getürmege ademler gönderildi

122-yevmü'l-erba' fi 24 minh bugün ahşam vaktinde Mustafa paşa kolunda olan hisar-ı peçede bir meters yıkub kefereye ikdâm-ı tâmla galebe etdiler mela'in-i mezbure dahi kararı firara değışüb hisar-ı peçeyi hali koyub asker-i zafer peyker hisar-ı peçeye duhul etdiler

123-yevmü'l-hamis fi 25 minh devletlu padişah sa'adet ile süvar olub Cem Sultan bağçesin seyr eyledi

124-yevmü'l-Cum'a fi 26 minh bugün Mustafa paşa kolunda ahşam vaktinde baki kalan hisar-ı peçeye yürüyüş olundu ve gece ile yine tekrar yürüyüş olub binayetillahi teâlâ hisar-ı peçe tamam feth olundu

125-yevmü's-sebt fi 27 minh bugün Ahmed paşa kolunda nısfü'l-leylde kal'aya od⁶⁰ uruldu

126-yevmü'l-ahad fi 28 minh cenk-i azim oldu

127-yevmü'l-isneyn fi 29 minh Ahmed paşa kolunda kesüb od urdukları divar yıkıldı

ŞEHR-İ ZİLKA 'DE SENE 928

128-yevmü'l-selâse fi gurre-i minh fi 21 Teşrin-i evvel sa'adet ile seyre süvar oldular

129-yevmü'l-erba' fi 2 minh bugün Mısır canibinden bir kayık gelüb Hayır begin fevti haberini getirdi (v.67b)

130-yevmü'l-hamis fi 3 minh divan oldu bazı sancaklar verildi

131-yevmü'l-Cum'a fi 4 minh bugün divan olub Mustafa paşa muhafazasıçün Mısır'a gitmek emr olundu

132-yevmü's-sebt fi 5 minh bugün dahi divan olub ziyade yağmurlar yağdı

133-yevmü'l-ahad fi 6 minh Mustafa paşa destur elin öpdü

⁵⁷ büyük kıl çuval, harar.

⁵⁸ gizli divan, toplantı.

⁵⁹ beygir, at.

⁶⁰ ateş

134-yevmü'l-isneyn fi 7 minh Mustafa paşa onbeş mikdar gemiler ile Mısır'a revane oldu

135-yevmü'l-selase fi 8 minh Anadolu beylerbeyisi Kasım paşa Mustafa paşa gedüğine gelüb kendü gedügi mu'attal kaldı

136-yevmü'l-erba' fi 9 minh cenk-i azim oldu

137-yevmü'l-hamis fi 10 minh Anadolu beglerbegisi askeri ile Ahmed paşa koluna varub toprak çekmege meci eylediler⁶¹ ve mezkur gedükde keferenin bir sa'b metersin yaktılar

138-yevmü'l-Cum'a fi 11 minh divan olub Ferhad paşaya gelmek emr olundu ve kışlamak tedbir olunub gemiler Marmoros limanına gitmek emr olundu

139-yevmü's-sebt fi 12 minh ibtida-yı Teşrin-i Sani padişah hazretleri devletle süvar olub Eski Rodos canibin seyran eylediler

140-yevmü'l-ahad fi 13 minh hali

141-yevmü'l-isneyn fi 14 minh hali (v.72a)⁶²

142-muciş zer badiye⁶³ zer sahan-ı kebir⁶⁴ zer tabak zer akdah⁶⁵ zer Ferhad paşa dahi el öpüb pişkeş çekdi ve divan-ı âlide beşaret nevbeti⁶⁶ çalındı ve azim barân⁶⁷ oldu ve vakt-i zuhrda dolu yağdı

143-yevmü's-sebt fi 8 minh bugün davarlara haber etmege adem gönderilüb Dile dek ondokuz konak yazdılar ve iki aded gemi keferi ile malâmal kal'aya yardıma gelürken giriftar oldular ve gecelü gündüzlü yağmurlar yağub saikalar⁶⁸ oldu ve merhum Cem Sultanın kısveti keferede bir orta yaşlı oğlu bulunub katl olundu ve mezkurun oğlu ve kızları var imiş ve o dahi katl olunub kızları ve avratı İstanbul'a sürülmek emr olundu ve vüzeri ve ümera ve ağalarından ma'ada külliye taşınub şehre girdüler

144-yevmü'l-ahad fi 9 minh padişah hazretleri tutsaklara bir mikdar akça tasadduk eyledi ve kal'a-yı Tahtalu'dan ikiyüz nefer kâfir geldi

145-yevmü'l-isneyn fi 10 minh bugün Hudâvendigâr hazretleri sa'adetle süvar olub Rodos kal'asın seyr eyledi

146-yevmü'l-selase fi 11 minh kal'a-yı Rodos muhafazasıçün beşyüz nefer hisareri⁶⁹ ile beşyüz nefer yeniçeri nevbetçi tayin buyrulub ağaya tenbih olundu

147-yevmü'l-erba' fi 12 minh (v.72b) bugün visâk-ı âmire yine Marmoros cânibine revâne olundu ve kapudan Behram bey birkaç pare gemiler ile kal'a-yı Tahtalu'ya irsal olundu

⁶¹ geldiler

⁶² İncelediğim mikrofilimde 68a-71b yaprakları arası eksiktir. Sanırım buradan itibaren ruzname günü gününe devam etmemektedir.

⁶³ geniş ve sığ altın kase

⁶⁴ büyük altın sini

⁶⁵ kadehler, bardaklar, kupalar.

⁶⁶ kutlama müziği, mehter müziği

⁶⁷ yağmur

⁶⁸ yıldırım

⁶⁹ kale muhafızı

148-yevmü'l-hamis fi 13 minh bugün divan olun Miğali Mostari tekrar destur elin öpüb dört sebike⁷⁰ altun pişkeş çekdi ki her keliçesi⁷¹ biner filori olurmuş ve Miğali Mastori nisfü'l-leyde sair ümera ve tevabi' ile keştilere⁷² süvar olub engine revane oldular ve bu büyük barçayı⁷³ bile alub gitdiler

149-yevmü'l-Cum'a fi 14 minh bugün Hak celle ve alanın inayeti ve hazret-i Resulün sallallahu aleyhi ve sellem ma'ceratı ile kal'a-yı Rodosda Sencovan⁷⁴ nam kenisada Cum'a namazı kılınub müfti Şeyh Ali imamet ve hitabet eyledi ve devletlu padişah yümn ü ikbal ile Cum'a namazından sonra şehir limanında merhum reis Kara Mahmud kadirge binüb Marmoros iskelesine revâne oldu mukaddemâ iskele-yi mezbureden 'ubur etdiklerinde dahi bu kadirgaya binmişler idi

150-yevmü's-sebt fi 15 minh iskele-yi Marmoros konağına emir-i aleme ve sancaklara ve mahzlara ve baki asâkir-i mansureye ilerü İstanbul'a gitmek için icazet verdiler

151-yevmü'l-ahad fi 16 minh kal'a-yı Rodos tamiri maslahatıçün sancakları halkı ile dört sancakbeyi tayin oldundular ki bir Menteşe sancağı beyi emir-i ahur İskender bey biri Karasi sancakbeyi Sinan bey ve biri Aydın ili beyi Lutfi bey ve biri Saruhan sancağı begi Ferhad bey ve cezire-i Rodos'da bilfi'l müstakil sancak olmağa tahammül olmamağın Midillü sancağı begi olan Dizdarzâde Muhammed Çelebi sancağına zamime edüb kal'a-yı mezbureyi gelüb tamir etmege bile mu'avenet etmek buyruldu

152-yevmü'l-ısneyn fi 17 minh oturak (v.73a) bugün Hudâvendigâr-ı gerdün-iktidar birkaç muhar besirek⁷⁵ enerik develeri biribiriyle güreşdirüb durub temaşa eyledi ve bugün güc olsa gerekidi gerü te'hir olundu ve cezire-yi İstanköy⁷⁶ ve kal'a-yı Tahtalu ve kal'a-yı Bodrum⁷⁷ itaat etdikleri haberi geldi

153-yevmü'l-selâse fi 18 minh oturak ale's-seher visâk-ı âmiri gitdi ve Ferhad paşayla olan Anadolu askerine Rodos kal'ası tamiriçün öte yakaya geçmek emr olundu ki biri Karahisar-ı Sahib begi Korkmaz oğlu ve biri Bolu sancağı begi Mumcu Behram ve biri Kastamonu beyi Tütünsüz Mustafa bey oğlu Mehemmed bey ve biri Kangırı beyi Hersekzâdedir

154-yevmü'l-erba' fi 19 minh Ula kasabasına⁷⁸ konuldu Bolu sancağı begi Behram bey el öpdü

⁷⁰ külçe

⁷¹ kilesi

⁷² gemi

⁷³ 4.000 tonluk St. Anne gemisi. Türk donanmasında bununla mukayese edilebilecek gemi yoktu. (Brockman, 1969, 56).

⁷⁴ St. John kilisesi.

⁷⁵ Çift hörgüçlü Asya erkek devesiyle dişi Afrika devesinden doğan tüylü erkek deve.

⁷⁶ Kos adası

⁷⁷ Bodrum, Botrum gibi farklı yazılışları olan şimdiki Bodrum kalesi.

⁷⁸ Ula, 1520 yılında Menteşe sancağında yer alan ve tamamı 159 hanelik müslüman konar-göçer cemaatlerin oluşturduğu mahallelerden oluşmuş bir kasabaydı. Kasabada bir hafta pazart

155-yevmü'l-hamis fi 20 minh kasaba-yı Muğla'da⁷⁹ konuldu bugün Leyneönü⁸⁰ nam mahalle konulsa gerek idi amma dünkü konak ziyade sa'b ve ba'id olub askerin ekseri atların bulamayub piyade kalmağın mevzi-i mezkûrda konuldu

156-yevmü'l-Cum'a fi 21 minh oturak

157-yevmü's-sebt fi 22 minh Leyneönü mukabelesinde Sevdeş karyesine⁸¹ konuldu Bozüyük geçildi ve sırd olub sermin gayet şedid oldu

158-yevmü'l-ahad fi 23 minh Genevüs⁸² karyesine konuldu sa'adette atdan inmedin sahra-yı Çine'yi şikar edüb bî-hadd turna ve ördek elegirüb haz eylediler

159-yevmü'l-ısneyn fi 24 minh Kalubeyler karyesine konuldu ba'id konaktır ve hem güzel köydür ve Uzanbeli aşılıb (v. 73b) gelindi

160-yevmü'l-selâse fi 25 minh Yenişehir önünde Saz karyesine konuldu gayet ba'id menzildir

161-yevmü'l-erba' fi 26 minh karye-i Cağış konağına Demirtaş köprüsü⁸³ geçilüb gelindi ziyade ba'id konaktır

162-yevmü'l-hamis fi 27 minh Yarhisar⁸⁴ geçilüb Alaşehir kasabası⁸⁵ konağına

163-yevmü'l-Cum'a fi 28 minh Durasıllı konağına

164-yevmü's-sebt fi 29 minh Turhanlu karyesi geçilüb Akhisar konağına

165-yevmü'l-ahad fi **gurre-i Rebiü'l-evvel sene 929 fi 18 Aynar**

166-yevmü'l-ısneyn fi 2 minh Paşaköyü konağına

167-yevmü'l-selâse fi 3 minh dünkü konak gayet baid olmağın mukim olundu

168-yevmü'l-erba' fi 4 minh Kurthisarı geçilüb Susıgırı karyesi konağına

ibtada-yı hamsin

kuruluyordu. Kasabada cami ve bir muallimhane mevcuttu. Tahrirlerde nefis (kasaba) olarak geçer (*Menteşe Defteri*, 530, 537).

⁷⁹ Muğla kasabası, 1530 yılında tamamı müslümanlardan oluşan oniki mahallelik *Menteşe sancağının* merkezi olan bir kaza merkeziydi. Şehir nüfusu 596 haneydi (*Menteşe Defteri*, 529).

⁸⁰ Kanuni Süleyman hasası olan Bozüyük'e bağlı 26 hanelik bir köy. Layna olarak da geçer. Mehmed bey, Hoca Mukbil, Hacı İbrahim, Ahi Sinan zaviyeleri bu köydeydi. *Menteşe'nin* eski köylerinden biri (*Anadolu Defteri*, 524, 527).

⁸¹ Tavas kazasında 23 hanelik bir köy. Aynı köyde bir mescit ve ona ayrılmış bir vakıf çiftlik vardı. (166 nolu *Menteşe defteri*, 548, 550).

⁸² Onaltıncı yüzyılda bu isimde hem Aydın'da hem de *Menteşe'de* en azından üç köy bulunuyordu. Biri Nazilli'nin doğusunda Büyük Menderes'in hemen kuzeyinde. Diğerleri *Menteşe'de*. Çine'ye bağlı 63 hanelik bir tımar köyü (166 nolu defter, 500-501). Küçük Genevis köyü 37 hanelik bir köy (166 nolu defter, 500). Ve Genevis köyü 67 hanelik 26.287 akac vergisi olan köy (166 nolu defter, 500).

⁸³ Aydın Güzelhisar'da 18 neferlik bir köy. Diğer adı Alangüllülü. (166 nolu *Menteşe defteri*, 439).

⁸⁴ Alaşehir kasabası yakınında bir yer. 1530'da 33 hanelik Alaşehir'e bağlı bir mahalle. Yıldırım Bayezid'in kefare vakıf reayası (*Anadolu Defteri*, I, 449).

⁸⁵ Yıldırım Bayezid'in Bursa'daki imaretinin vakfi. Ayrıca Alaşehir'deki Yıldırım camii ve medresesinin de vakfi. 1530'da dokuz müslüman, altı gayrimüslim (kefare) cemaatinin barındığı 922 hanelik bir kasaba (*Anadolu Defteri*, I, 448-9).

Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos Seferi Ruznamesi

- 169-yevmü'l-hamis fi 5 minh oturak
170-yevmü'l-Cum'a fi 6 minh Gerdemiye konağına
171-yevmü's-sebt fi 7 minh Subaşı karyesi konağına
172-yevmü'l-ahad fi 8 minh Anahor karyesi⁸⁶ geçilüb Balabanlı konağına
173-yevmü'l-ısneyn fi 9 minh Kurşunlu geçilüb Umur bey konağına
174-yevmü'l-selase fi 10 minh Bazar karyesi konağına
175-yevmü'l-erba' fi 11 minh Dil konağına
176-yevmü'l-hamis fi 12 Rebiü'l-evvel sene 929 fi 29 Yenar fi 9 hamsin
Hudavendigâr hazretleri sa'adette dilde kayığa girüb devletle saray-ı âmiresine
vüsul buldu

Ruznamede ismi geçen kişiler:

- Abdüselam (defterdar),
Ahmed paşa (Hersek sancakbeyi),
Ali bey (Şehsuvaroğlu)
Ali bey (azap ağası),
Ayas paşa (Rumeli beylerbeyisi),
Balı ağa (Yeniçeri ağası),
Behram bey, (kaptan)
Behram bey, mumcu (Bolu sancakbeyi),
Dizdarzâde Mehemmed çelebi (Midilli sancakbeyi),
Erdel (Eflak banı)
Ferhad bey (Saruhan sancakbeyi),
Ferhad paşa (Şehsuvaroğlu Ali'yi öldüren)
Hayır beg (Mısır begi)
Hersekzade (Çankırı beyi),
İskender bey (Menteşe beyi),
Kafir/ küffar/ kefere (Şövalyeler/ düşmanlar)
Kara Kadı, (Bozdoğan civarında asılan Konya eski kadısı),
Kara Mahmud (reis),
Kasım paşa (Anadolu beylerbeyisi),
Korkmazoğlu (Karahisar-ı Sahib beyi),
Kurdoğlu (kaptan),
Lutfi bey (Aydın ili beyi)
Mahmud bey (Hersek sancakbeyi Ahmed paşanın kardeşi)
Mığali Mastori (Şövalyelerin komutanı),
Muhammed bey, Tütünsüz Mustafa bey oğlu (Kastamonu beyi)
Mustafa paşa (Donanma komutanı),
Padişah, Hudavendigâr (Kanuni Sultan Süleyman)
Pir Ali (Çerkes, Şövalyelerin casusu Mısırlı şahıs)

⁸⁶ 1530'da Kite kazası (Bursa ile Ulubat arasında) on hanelik timara ayrılmış bir köy (*Anadolu Defteri I, 134*).

Piri paşa, vezir
şeyh Ali, müfti, imam (adada namaz kıldırın ilk imam)
Sinan bey, okçu (Karasi beyi),
Topçubaşıoğlu Muhammed (Topçubaşı)
Yakub beg (kapıcılar kethudası),

BİBLİYOGRAFYA

- Franz Babinger, 1982, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. Cořkun Üçok, Kültür ve Turizm bakanlığı yayınları Ankara.
- Feridun Bey, 1274, *Mecmuâ-yı Münşaatü's-Selâtin*, 1. Cilt, İstanbul.
- Eric Brockman, 1969, *The Two Sieges of Rhodes 1480-1522*, Great Britain.
- H. Gazi Yurdaydın, 1961, *Kanuni'nin Cülusu ve İlk Seferleri*, Ankara.
- İ. Hakkı Uzunçarşılı, 1983, *Osmanlı tarihi*, Ankara. TTK yayınları.
- M. Tayyib Gökbilgin, 1992, Kanuni Sultan Süleyman, İstanbul, MEB yayınları.
- Anadolu Defteri, I*, T.C. Devlet Arřivleri Gn. Md. Yayını
- Menteşe Defteri*, T.C. Devlet Arřivleri Gn. Md. Yayını

M. Akif Erdođru

